1940; de laatste correcties dicteerde de blind geworden Boelgakov op zijn sterfbed. Het boek verscheen, zwaar gecensureerd, in de Sovjet-Unie voor het eerst in 1967. De eerste Nederlandse uitgave van de roman (1968), in de briljante vertaling van Marko Fondse, bevat de complete tekst, waarbij de in de Sovjet-Unie weggecensureerde tekst cursief is gezet: een indrukwekkend inkijkje in de werking en de motieven van de Sovjetcensuur, ruim tien jaar na de destalinisatie en de zogenaamde Chroesjtsjov-dooi.

heks Hella. Ze terroriseren met name de literaire en artistieke wereld, de geheime politie is niet tegen hun arsenaal opgewassen: brandstichting, een heksensabbath, ontvoeringen, moord. De bende neemt wraak op een arrogante, materialistische en decadente claque van profiteurs en waardeloze literati.

De nevenintrige van de roman speelt zich voor een belangrijk deel af in een psychiatrische inrichting waar de Meester is opgesloten, een kunstenaar die over het leven van Jezus Christus een roman heeft geschreven die door

Kirjath, heeft geen zelfmoord gepleegd, zoals in het Nieuwe Testament wordt verteld. Hij leeft nog, en volgelingen van Jezus willen hem vermoorden. Pilatus wil die aanslag voorkomen; hij wil de moord op Judas – uit schuldbesef – zelf plegen. Wat hem niet lukt.

Boelgakov vervlecht zijn hoofdverhaal over de duivel die de Moskouse kunstscene onderuit schopt, met zijn nevenintrige: een volgeling van Jezus Christus, Mattheus Levi, komt aan de duivel Voland vragen of hij de Meester en zijn geliefde Margarita eindelijk rust wil schenken. Duivel

Der Meister und Margarita *FRANK CASTORF/VOLKSBÜHNE AM ROSA-LUXEMBURG-PLATZ BERLIN FOTO THOMAS AURIN*

De Meester en Margarita omvat een hoofdverhaal en een nevenverhaal. In het hoofdverhaal houdt de duivel (Voland & Co geheten) de hoofdstad Moskou in zijn greep. Voland is een maffiose *godfather*, die visitekaartjes ronddeelt waarop 'professor in de zwarte magie' en 'adviseur uit het buitenland' te lezen staat. Hij heeft een luguber gevolg, waaronder de reusachtige huurmoordenaar Fagott Korovjev, de moordzuchtige Behemoth (uitgedost als vette kater), de dwerg Azazello en de vampier-

alle gevestigde uitgeverijen is afgewezen. Door die afwijzing en door zijn ongelukkige liefde voor de jonge Margarita, is de Meester krankzinnig geworden (of verklaard?) en opgenomen. In het nevenverhaal over de Meester bevindt zich weer een raamvertelling, waarin het relaas wordt gedaan dat de Meester in zijn gewraakte roman heeft beschreven. De Romeinse landvoogd Pontius Pilatus heeft berouw gekregen over het doodvonnis over Jezus Christus. De verrader van Jezus, zijn leerling Judas van

Voland stemt toe: hij voert de Meester en Margarita naar 'een huis voor alle eeuwigheid', waar ze, om Margarita te citeren, 'kunnen genieten van dat wat ze de Meester tijdens zijn leven nooit gunden: de stilte'. De romanfiguur Pontius Pilatus wordt op deze wijze van zijn eeuwige hoofdpijn-uit-schuld verlost. En de Moskouse autoriteiten, die met uitgebrande overheidsgebouwen en onthoofde literaten blijven zitten, staan voor een raadsel. Ze fabriceren een officiële overheidsuitleg voor de ontstane commotie: een groep ge-